

КЛИМЕНТИНА ИВАНОВА (София)

БЪЛГАРСКИ РЪКОПИСИ И ЛИТЕРАТУРНИ ТВОРБИ ОТ XIII И XIV ВЕК В СБИРКАТА НА ЦЕТИНСКИЯ МАНАСТИР

Цетинският манастир в Черна гора е измежду най-забележителните културни средища на територията на Югославия. Неколковековната история на тази обител — крепост на православната култура — свързва тясно манастира със съдбата на цялото черногорско население, а и с християнското население на Балканския полуостров.

Манастирът е основан сравнително късно — в края на XV в., когато под натиска на османските сили малцината независими владетели се оттеглят в труднодостъпните планини на Запад. В 1484 г. Иван Църноевич, господарят на Зета, изгражда манастир и църква, посветена на Рождество Богородично. Старият манастир е просъществувал до 1692 г., когато е превзет и унищожен. Само след 9 години обаче знаменитият епископ Данило (Петрович-Негош) възобновява разрушената обител и продължава традицията на Иван Църноевич¹.

Днес Цетинският манастир привлича вниманието не само със стойността си на исторически и културен паметник, а и със забележителния си музей. В него се съхранява неголяма, но изключително ценна сбирка от ръкописи и старопечатни книги. Запазените в нея кодекси (около 85 на брой) датират от XIII до XVIII в. Една част от тях са старо притежание на Цетинската обител и са служили за богослужение и за индивидуално четиво през неколковековния живот на манастира, голяма част обаче са донесени от по-близки или по-далечни места. По всяка вероятност най-много ръкописи са били пренесени от манастира Пива.

Сбирката на Цетинския манастир нееднократно е привличала вниманието на археографите; няколко кратки каталога и инвентарни описа дават най-обща представа за нейното ръкописно богатство². Въпреки тях тя си остава слабо проучена и по-трудно достъпна.

¹ За историята на Цетинския манастир вж. В. Михайловић. Цетински манастир. Цетиње. 1962.

² Д. Вуксан. Рукописи Цетињскога манастира. — Сборник за историје јужне Србије и суседних области. Скопско научно друштво. Књ. 1, 1935, Скопје, 1936, 190—221; Ђ. С. Радојичић и Н. Радојичић. Извештај о раду на проучавању старих српских рукописних и штампаних књига као и других старина. — Историски часопис. Књ. 2. Београд, 1951, 328—348; V. I. Mošin. Црлски rukopisi Cetinjskog Monastira. — Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za god 1954. Kn. 61. Zagreb, 1956, 280—284 (нататък — Вл. Мошин).

През есента на 1983 г. имах възможност за кратко време да се запозная с някои ръкописи от Цетинския манастир. По предварително проучаване на инвентарите можеше да се очаква, че в сбирката има ръкописи, представящи специален интерес за изучаване на книжовния живот на Втората българска държава.

На първо място ще дам кратки сведения за четири български ръкописа, всички писани с юсов правопис. Първите три кодекса се датират от XIV в., а четвъртият е от XVI в., но е препис от търновската редакция на Стишния пролог.

1. Миней за месец май. Сигнатура 33³. Обем 114 хартиени листа, 16,5×26,5 см. Размерът на листовите не е оригинален, книгата е преподвързвана вероятно през XVI в. Липсва стара номерация на колите. Хартията е с широки вержори с воден знак — круша, подобна на МТ — 1350—1360 г.⁴ Подвързията е дъска с кожа, разнебитена.

Писмо — полууставно с характерните за българските ръкописи от втората половина на XIV в. по-свободни бързописни начертания на отделни букви. Писали са две ръце, първата — по 26 реда на страница, а втората (от л. 47а) — по 25 реда на страница. Особена украса няма. Отделните служби започват с неусложнени инициали в червено. Заглавията са изписани с неусложнено везано писмо, а някъде буквите им са запълнени с червено мастило.

По съдържание ръкописът е служебен миней за месец май. Началото липсва. Наличният текст започва от края на вечерния дял на службата на мъченик Акакий (7 май): *кѣта твоего знаменїе и земѣ възъ страхомъ поклони сѧ. мы же славословаще възпѣваемъ та възпѣаще възъ сѧ бесѣрѣтенъ пълтна стрѣти на радн волеа прналь єсн.* Следват служби за дните за май. Те са кратки, без „малка вечерна“, а в утрения дял най-често е поместен само канон, понякога с катавасия, за по-големите празници със стиховни стихире и светилен тропар. Паремии има само за службата на Йоан Богослов (л. 6а — 15а). Впрочем на л. 6а срещу началото на службата преписвачът е отбелязал в полето: *Малка вечерна не има да поставя.* Следователно изворът, от който е преписвал, е бил по-стар и той, въпреки желанието си, не е могъл да го допълни с разширени по Ерусалимския устав текстове. В състава на този ръкопис под дата 28 май е поместено едно произведение на търновската литература от XIII в., което доскоро не беше познато — службата на Филотея Темнишка. Изследвачите на Търновската школа и на Евтимиевото книжовно наследство предполагали, че при пренасяне на мощите на Филотея Темнишка в Търново по времето на цар Калоян за нея е била съставена служба, както за останалите светци, покровители на престолния град. В последно време Ст. Кожухаров съобщи, че е попаднал на част от служба в чест на Филотея в ръкопис от XIII в. и на пълна служба в ръкопис от XVI в., в безюсов, ресавски препис⁵. Той не обнародва текста на службата на Филотея. В нашия ръкопис службата е поместена на л. 98а—104б заедно с още една служба на същия ден — за мъченик Евтихий. Стихирите и песните в канона за двамата светци

³ Сигнатурите на ръкописите на Цетинската сбирка тук и нататък ще се дават по номерата им в каталога на Д. Вуксан.

⁴ Срв. Вл. Мошин, с. 282. Според него ръкописът е от „македонска рецензия“.

⁵ Ст. Кожухаров. Новооткрита поетична творба от XIII в., посветена на Филотея Темнишка. Предварително съобщение. — Литературна история, 11, 1983, 54—59. Авторът основателно отнася написването на службата към XIII в.

се редуват. Вечерният дял на службата се състои от три стихирни. На утрината песните на канона за Филотея следват след песните за мъченик Евтихий. След третата песен на канона е поместен седален, изграден по модела на Нже Херувимы, на което обръща внимание Ст. Кожухаров⁶. От поместения в неговото изследване текст на седалния тропар се вижда, че той е същият, с някои лексикални разнотечия, както и в намерения от него непълен препис от XIII в. След шестата песен на канона се четат съответно кондакът и икосът. След деветата песен на канона няма светилни или хвалитни стихирни.

Правописът на ръкописа е двуеров и двуюсов, но изключително непоследователен. Замяната на носовките е непоследователна, етимологичното си място те пазят по-често в корените, непоследователна е и йотацията и редица други особености. Правописът на ръкописа ще бъде предмет на друго изследване. Тук само ще отбележа, че по всичките си белези, както и по съдържанието си, ръкописът несъмнено показва, че е писан в Търново или в някой манастир около престолния град.

Нямаме никакви сведения за това, къде точно е възникнала книгата. В края на последната служба от ръката на втория преписвач е отбелязано: Помощѣа бжѣа н мѣтвамн стѣн ѿераѣ съвршн сѣ мѣъ манѣ монахо Феофѣло. Неизвестно по какви пътища този български търновски ръкопис е попаднал в Цетинския манастир. По особеностите на подлепването при вторичното подвързване, което е сходно с подлепването на други ръкописи, попаднали тук от манастира Пива, може да се предположи, че и той е бил преди това там.

2. *Монашески сборник*. Сигнатура 55. Обем 307 хартиени листа, размер на корицата 12,5×20 см, размер на листовите в сегашното им състояние 12,5—13×21 см. Оригиналния формат не е запазен. Листовите са подлепени допълнително. Има следа от стара номерация на колите. Целият ръкопис е много разнебитен, липсват 1 л. в началото и няколко вътре в ръкописа. Сегашната подвързия е по-късна от книжното тяло — вероятно от XIV в. — и е лошо запазена. Хартията е с воден знак кръг със звезда над него от типа МТ 1855 и rog. Приблизителното време на написване между 1355 и 1375 г.⁷

Писмо — пишат няколко ръце с дребен полуустав, колебливо — ту по-едро, ту по-дребно. На места буквите придобиват квадратна конфигурация. Редовете на страница са 26, а последният преписвач (от л. 292 до края) пише по 24 реда на страница. Особена украса няма. Червенослов — в заглавията и при инициалите. По-рядко се употребява зелена боя.

По съдържание ръкописът е сборник, предназначен за индивидуално монашеско четиво. Той обема 141 статии — части от патерика, поучения, Златоустови слова и поучения, поместени изцяло или в извлечение. Съставът на сборника е изключително интересен и няма аналог в подобните монашески сборници, с които е богата книжнината на XIV в. Значителна част от статиите са подбрани от „Сводния патерик“ и от други патерици. Патеричните разкази и поучения се редуват със слова и поучения, с извлечение от сборника „Маргарит“ и от други произведения на Йоан Златоуст; с

⁶ Пак там, с. 57.

⁷ Срв. Вл. Мошин, с. 283. В останалите каталози и инвентари ръкописът е определен като „патерик“, а записките от XVIII в. го наричат „отечник“, обаче пълният състав на статиите му ни дава основание да го отнесем към типа сборници със смесен състав, предназначени за четиво на монаси.

Според своите правописни особености ръкописът е възникнал в Източна България, вероятно в някой манастир със солидни книжовни традиции. Не е известно по какви пътища книгата е стигнала до Цетинския манастир, но през XVIII в. тя се е пазела в манастира Пива, за което има бележки.

3. *Лествица от Йоан Синайски с допълнителни статии*. Сигнатура 73. Обем 313 хартиени листа, 14×21 см. Запазена е оригиналната номерация на колите в началото и края на всяка кола. Подвързията е по-късна, от XVIII в. Ръкописът е писан на хартия с широки вержори с воден знак „два полумесеца, пресечени с линия и с кръст“, подобен на МТ 3463 от 1363—1375 г.⁸ Ръкописът е възникнал около 1370 г.

Писмо: красив обработен полуустав, търновски тип, по 23 реда на страница. Украса — също характерна за търновските ръкописи. На л. 1а, 26 и 270а има изящна плетеница в неовизантийски стил, оцветена в червено и жълто. Инициалите са орнаментирани в същия стил. Везаното писмо, заглавията и началните букви на пасажите, както и маргиналните бележки са с червенослов.

На л. 1а — 269б е поместен текстът на Лествицата заедно със статиите, които са свързани с нея: предисловията, посланието на Йоан Раитски до Йоан Лествичник, ответното послание на Йоан Лествичник, Житието на Йоан Лествичник от Даниил Раитски, а след последното — 30-ото слово — Слово към пастира от Йоан Лествичник. Сравнението на текста с други преписи на Лествицата от XIV в. показва, че в нашия ръкопис е засвидетелствуван същият превод, както в Лествицата от 1364 г., писана от монах Теодосий в местността Усте до Търново⁹. Редакционните варианти са незначителни. Обяснителните глоси към някои пасажии съвпадат напълно.

След текста на Лествицата са поместени следните панегирични произведения: л. 270а—282а: В сѣ велнкѣ стго епнфанїа архнепкпа Кипрѣскаго. слово на погребенїе га нашего Іѡ Ха. о Іѡснфѣ нже ѡ Арнмафел н о Ннкодимѣ, н о оупенн гробнѣмѣ. Начало: Что се днѣ безмѣзвїе много на земн. что се безмѣзвїе много н мѣзчанїе много . . . ; л. 282а — 288б: Нже въ стѣхъ ѡца нашег Іѡана . . . Златовстаго. Слово на стое прѣвѣбраженне га ба н спса нашего Іс Ха. Начало: Прїдѣте ѡ дроушн днѣ, въ Іерлѣское не неѣвпотнѣ прнзрнмѣ скровнще . . . ; л. 288б — 303а: Анастасїа мннха смѣренаго. стѣа горы Сннанскѣа. Сло на стое прѣвѣбраженїе га ба ншго Іѡ Ха, ренѣное на тонжде стѣн горѣ Фаворстѣн. въ празннкѣ. Начало: Іако страшно мѣсто се . . . ; л. 303а — 311б: Нже въ стѣхъ ѡца нашего ефрема слово на прѣвѣбраженїе га ба ншго Іс Ха. Начало: Ѡ ннвы жтѣа н радованїа . . . (без край, между л. 311 и 312 липсва лист). На л. 312а — 312б: Слово на Йоан Златоуст за Пасха — без начало.

Правописът на Лествицата е двуеров, двуюсов, търновски. Той спазва правописните норми на търновските ръкописи от втората половина на XIV в. По външните му белези и по правописните особености може да се пред-

⁸ Срв. Вл. Мошин, с. 284. Според автора и този ръкопис е от „македонска рецензия“.

⁹ Лествицата на монаха Теодосий се пази в Рилския манастир под сигнатура 3/11 (44). Е. Спространов. Опис на ръкописите в библиотеката при Рилския манастир. С., 1902, 64—66.

4. *Стиснен пролог за земното полугодие*. Сигнатура 53. Обем 338 л., 20×29,5 см. Коли от по 8 листа, номерирани. Без край. Ръкописът е реставриран и много от листовите му са подлепени. Основната част е писана в края на XVI в. (хартия с воден знак „бича глава с корона и тояга с цвете между рогата“, контрамарка В—В). Първите девет листа са прибавени по-късно на мястото на загубен текст и са писани с едноеров сръбски правопис (хартия с воден знак „две луни“ с контрамарка R—A)¹⁰. Подвързия нова.

Ръкописът съдържа пролози за месеците септември—февруари. Текстът на стишните пролози спада към търновския превод и търновската литературна редакция на този жанр. В състава на стишните пролози са включени и следните жития на светци, чиито мощи се пазят в Търново:

Л. 826—85а: ВЪ ТЪЖЕ ДНЬ ПАМЯ РЪПЕНАГО ѿЦА НАШЕГО ІУАНА РЪСКАА. СТЫН Н РЪПЕНЫН ѿЦЪ НАШЪ ІУАНЪ. ВЕАНЪКЫН ВЪ ПОСТЫНЦЪХЪ. БЪШЕ ѿ ПРЪДЪВЪ СЛАВНАГО ГРАДА СРЕДЪЧЬСКАГО . . . Молитвата в края на житието пази най-старата редакция на текста: МОЛН СЯ ВЪСЕМЛѢНОМЪ [ВЛАДН]ЦЪ СПСѢН ТВОЖ СЪРЪДННКЫ ЕДННОРЪВЪНЫН ТИ [АЗ]ЫКЪ ВЪЗГЪРСКЫН . . . и т. н.

¹⁰ Срв. Вл. Мошин, с. 283. Датировката на ръкописа е на Вл. Мошин. Според него основната част на ръкописа е от „македонска рецензия“. В своето изследване Дж. Радойчиц и Н. Радойчиц дават податки за пролозите на Иван Рилски, Иларион Мъгленски и Михаил Воин (с. 339).

Л. 1566—158а: Въ тѣже днь оуспѣніе стго и праведнаго Мнѣхана. Тѣн стын вѣн Мнѣхана бѣше въ лѣта бѣгочствѣаго црѣ Мнѣхана ѿ града Потоужы. родомъ сынъ бѣзгарныи . . . Край: прѣмше же црѣ Калойманъ и патрїархъ. възнесошъ стго въ бѣгспасныи цр҃г҃ра Тръновъ и положишъ его въ велнцѣн патрїа[рхїи цр҃кве] Възнєніа въ рацѣ новѣ. е҃гоже мо[антеамн] гѣ бѣ нашь да спобнт ны цр҃твїю своємѣ. Амѣ.

На л. 1786—179а се чете стишното житие на Йоанъ Поливотски. Други славянски светци не са поместени.

Правописът на ръкописа е двуюсов и двуеров, търновски. Общо взето се спазват ефимиевските норми, но при замяната на ж и ѿ има известно колебание; ѣ преобладава и се пише не само на мястото на еров звук, но и на мястото на еров знак. Ударенията са редовни и правилни. Възможно е ръкописът да е възникнал в книжно средище, свързано с влахо-молдавските земи, вероятно в североизточните български земи. Няма данни, откъде ръкописът е попаднал в сбирката на Цетинския манастир.

И четирите български кодекса, които се пазят в сбирката на Цетинския манастир, дават нови данни за литературната продукция, правописните особености и книжовното наследство на Втората българска държава. С тях обаче не се изчерпва „търновската тематика“, отразена в ръкописите, принадлежащи на забележителната манастирска съкровищница. Част от сръбските ръкописи имат в състава си ценни произведения за търновски светци, творби от писатели — представители на Търновската книжовна школа.

Ето кратки предварителни сведения за някои от тях:

І. Химнографски произведения

1. *Служебен миней за месеците октомври и ноември.* Сигнатура 22. Обем 340 л., 31×21 см. Ръкописът е писан от йеромонахъ Данило в 1588 г. Полуустав, сръбски едноеров правопис. На л. 57а—68б: Мѣа то҃го дѣ. прѣбѣныи мѣре нашь Петкы Параскевн. аще творнмъ бѣвнѣ. поемъ на малѣн вѣрнын . . . Служба по Ерусалимския устав, с два канона (на глас 6-и и глас 1-ви). Това е т. нар. сръбска редакция на службата за Петка Търновска, която повечето от изследователите свързват с името на Григорий Цамблак¹¹. На л. 88б има упоменание за Иван Рилски, но службата му не е поместена. На л. 208а—221а: Мѣа то҃го дѣ. Памѣ стго вѣкомнка въ црѣхъ Стефана Сръбскаго нже въ Дечанѣ. на малѣн вѣрнын . . . Бѣгочтїа поборннка . . . Немы ннѣ аг҃г҃лы . . . и т. н. Стиховните стихирѣ на глас 2-ри: Ѡ запада сѣнце всѣа . . . Сръбскаа колѣна вса . . . На великата вечерна: Кынмн бѣгосѣставнмн гл҃сн . . . Кынмн похвалнмн вѣнцн . . . Кынмн бѣгосѣставнмн гл҃сн . . . Кынмн добросѣложнмн . . . На утринната е поместен канон за Стефан Дечански с акростих: Канѣ стмѣ емоу҃же кра-

¹¹ Ст. Кожухаров. Неизвестно произведение на старобългарската поезия. — Старобългарска литература, 1, 1971, с. 294.

кѣгранестѣ. Новомѣ мнѣхъ новѣ приношѣ дара пѣнь. Глѣ а пѣ а. Новонав-
леннаа . . . Очн стежавѣ . . . Въ истинѣ . . . Очнстнѣ оумѣ . . . и т. н.
Първите букви на богородичните тропари образуват името на автора —
Григоріе. Тази служба за Стефан Дечански, както е известно, принадлежи
на Григорий Цамблак. След шестата песен на канона, кондака и икоса е
поместено и стихното проложно житие на Стефан Дечански (л. 218а — 219а).
Мѣа тѣ аі памѣ стго велкомѣка въ црѣхѣ Стефана Сръбскааго. нже въ
Дечанѣ. с. Петн оубо Стефанъ по Симеѣнѣ сръбскомѣ. Іако оубѣ дрѣвалѣ
Іѡвъ по Авраамѣ вѣрномѣ. Въ аі оудавленіемѣ възстѣе Стефанъ къ боу.
Сынъ стѣнъ н прѣпоаметнынъ Стефанъ снѣ бѣше Мластѣнна . . . В същия ръ-
копис е поместена и служба за Арсений Сръбски¹².

2. *Служебен миней за месеците октомври и ноември.* Сигнатура 23. Обем 335 л., 31×21 см. Датира се от третата четвърт на XVI в. Полуустав, сръбски едноеров правопис. На л. 626 — 746: Мѣа того аі прѣпѣныѣ мѣре

Параскѣвы. творѣ бдѣніѣ н поѣ на малѣн вѣрнынъ . . . Текстът на пълната служба по Ерусалимския устав, сръбската редакция на службата за Петка Търновска, същата като в № 22. На л. 9 упоменание за Иван Рилски, но без службата му¹³.

3. *Служебен миней за октомври.* Сигнатура 19. Обем 254 л., 31×21 см. Писан в 1613 г.¹⁴ Полуустав, сръбски едноеров правопис. Принадлежал е на манастира Пива. На л. 94а — 110а: Мѣа тѣ аі прѣпѣныѣ мѣре наше Параскѣвн Петкы н стѣнъ мнѣхъ . . . прѣпѣнѣнъ творѣ бдѣніѣ на малѣн вѣрны . . . Текстът на службата е същият, както поместените в ръкописи № 22 и 23.

4. *Служебен миней за месец декември.* Сигнатура 24. Обем 281 л., 31×21 см. Писан в началото на XVII в.¹⁵ Полуустав, едноеров сръбски правопис, но спорадично се среща и ъ. Има влияние от ресавска школовка.

На л. 113а — 131б: Мѣа того сі іаже въ црѣхѣ памѣть стѣе н славныѣ Ѳеѡфанѣ црцн. слоужба сътворѣннаа нзложеннаа стѣншѣнмъ патрїархѣ Тръновскымъ кѣрь еѡнмѣмъ.

На малѣн вѣрнынъ стрѣ. повнѣн. глѣ а. по. Нѣмынмъ чннѣ.

Еже на земанъ црѣѣю спѡблѣшн се чѣнаа. н еже на нѣсы црѣвѣе. бгѡмоудраа достѡннѣ възпрѣмшѣн. ѡ насѣ спѣа н га млѣшн. спѣстн се ѡ нскѣшенѣн н бѣдѣ матѣамн тн . . .

¹² Дж. Радойчич и Н. Радойчич указват, че в минея има служби за Арсений Сръбски и Стефан Дечански.

¹³ Дж. Радойчич и Н. Радойчич сочат само служба за Арсений Сръбски.

¹⁴ Вл. Мошин сочи 1621 г., но в текста на приписката аз чѣта годината 7121, което е равно на 1613 г.

¹⁵ Датиран от Вл. Мошин. Наличието на службата на императрица Теофана се отбелязва от Дж. Радойчич и Н. Радойчич.

Службата на императрица Теофана е едно от рядко срещаните произведения на Патриарх Евтимий. П. А. Сирку, който пръв я обнародва¹⁶, познава един препис от манастира Хилендар (№ 461.) Изданието на Е. Калужняцки е по същия хилендарски ръкопис¹⁷. Освен преписа от Цетина в сръбските книгохранилища има податки за още един препис, пак от Миней за декември¹⁸. Сравнението на текста от нашия ръкопис с текста, обнародван от Е. Калужняцки, показва някои интересни разлики в състава на службата: във вечерната седалният след полиелея е заменен с друг, стихирата след 50-ия псалм на глас 6-и е заменена със самогласна на глас 4-и; има промени в канона и в богородичните тропари. В текста има податки, че службата за императрица Теофана е претърпяла една редакция на сръбска почва по времето на деспот Стефан Лазаревич (1402—1427). За това свидетелствува и споменаването на деспот Стефан в текста на службата, например в стиховните стихирни на малката вечерна, в стихирата на глас 2-ри (подобна на „Доме Ефратов“):

Млн се црце црвн црѣмь съхранити н
 оутвърдити деспота Стефана. поюща твою чюса. Сравни и в края на службата при хвалитните стихирни на глас 4-и: Велик се днь Стефанъ деспотъ сръбскы. н светло празднеть память твою вселена. н мощен рацѣ покланяет се. н величае хъ. тебѣ до ннѣ чтаа прославляшаго. тѣмже те н почитае н благотно оубажае. яко прпвн н првчтн н наше оутвърженіе. Редакцията на текста е извършена по същия начин, както и редакцията на службата на Петка Търновска: там, където се е споменавал град Търново, той се замества със „сръбската земя“, както например в последната от групата стихирни в края на службата: Велик се днь земля сръбскаа. н нже въ градѣ црѣвющаго свѣтло. прнзываетъ глѣшн. съраун се съ мною мти градѣ. яко нхже ты родн оу себѣ. азъ ннѣ съраую се. н помощники н заступники нмамъ. въ нстнѣ яко добръ оукрадшн скровница. стын чтныи мошн. нхже н заступники нмоушн. ѿ всакыи бѣдъ (!). свобожам се. прѣстателниѣ нмѣшн бгомтрѣ чтѣю. еже мтвамн ѿ всакыи бѣдъ нзбавляем се.

II. Агиографски произведения

1. *Стишен пролог за месеците септември — февруари.* Сигнатура 18 и 26. Обем 325 л. Ръкописът се състои всъщност от две части: по-старата част съдържа стишен пролог за месеците септември — декември. Тя е от XIV в. и е сигнирана със самостоятелна сигнатура 18; обема л. 11—226. Първите 10 листа са прибавени към тази част на мястото на загубен първоначален текст. По-старата част е писана с полууставно писмо

¹⁶ П. А. Сырку. Евфимия патриарха Терновского. Служба преподобной царице Теофане. По Рукописи XIV—XV века Хиландарского монастыря на Афоне. СПб., 1900, 1—15.

¹⁷ E. Kałużniazki. Werke des Patriarchen von Bulgarien Euthymius. Wien, 1901, 255—277.

¹⁸ Д. Богдановић. Инвентар ћирилских рукописа у Југославији (XI—XVII века). Београд, 1982, с. 64. Ръкописът е от XVI в. и е писан около 1570—1580. Сега се съхранява у следниците на Милорад Панић-Суреп. Няма печатно описание.

през последната четвърт на XIV в.¹⁹ Правописът ѝ е сръбски, едноеров. По-новата част обема л. 227—325, съдържа стишните пролози за месеците януари и февруари. Според една приписка на л. 325б, тя е писана от йеромонах Лазар от Шумник в 1544 г. Нейният правопис също е сръбски едноеров. При сравнение на по-старата част с текста на Търновската редакция на стишния пролог се вижда, че ръкописът спада именно към тази редакция. От агиографските творби за светци—покровители на Търново, ще отбележа:

Л. 69а—70а: ВѢ ТѢЖЕ ДНѢ СТЫНѢ Н ПРѢПНЫНѢ ПАРАСКЕВИНѢ. СНА СТАНѢ Н ПРѢПНАА ПАРАСКЕВИНѢ. . . Край: н оуспѣтъ съ патрѣархѣ н съ всѣмъ причѣтомъ н народомъ. съ свѣщамн н каднѣломъ, н съ всакою чѣстнѣю положнше въ црѣцѣн црквн. ежеже мѣтвмн да спѣвнт ны гѣ црѣтѣю емѣ. ам.

Л. 78а—80б: ВѢ ТѢЖЕ ДНѢ ПАМѢ ПРѢПНАГО ѡЦА НАШЕГО ІѡА РЫЛСКАГО. СТЫНѢ Н ПРѢПНЫНѢ ѡЦѢ НАШѢ ІѡАНѢ ВЕЛНКЫНѢ ВЪ ПОСТННЦѢ. БѢШЕ ОУБО ѡ ПРѢЛѢ СЛАВНАГО ГРА СРѢЧЬСКАГО. . . Финалната молитва към Иван Рилски съдържа редакционно изменение, което характеризира всички преписи от сръбски произход и група преписи с български безюсов правопис — на мястото на еднороднын тн азыхъ българскын (срв. Стишен пролог № 53) стои: спѣтн твоѣ съродннкы, едннороднн тн езыхъ, бѣгарѣ же н сръбѣѣ н помозн дръжавному црѣу нашѣму. . . Край: прѣте бѣвѣнѣн ѡЦА МОЕГО НАСЛѢДОУНТЕ ВГОТОВАННОЕ ВАМЪ ЦРѢТНѢ ѡ СЛОЖЕНѢА МНРОУ. ѡКО ТОМОУ ПОБАЕТЕ СЛА. ЧѢСТЬ Н ДРѢЖАВА. . . амѣн. Това е единствената съзнателна редакционна промяна в по-късните преписи на групата пролози с търновска тематика в състава на Стишния пролог.

Л. 83а, б: ВѢ ТѢЖЕ ДНѢ ПРѢВНЕНІЕ МОЩЕ СГГО НААРІѢАНА ЕППА МЫГЛЕНСКА. ЦРѢТВОУЩОУ КАЛОИВАННОУ ЦРѣУ БЪЛГАРСКОМУ БРАТѣУ СТАРААГО АСѢНА ЦРА. Н ПРѢЕМ ОУ ГРѢЧЬСКОУ ЗЕМАЮ. . . Край: ВЪНЕСЕНА БЫ РАКА СЪ МОШЬМН ТРѢБѢЖЕННАГО СТАНА НААРІѢАНА Н ПОЛОЖЕНА СЪ ЧѢСТНѣЮ. ПОДАЕ ЦѢЛѢБЫ ВѢРѢЮ КЪ НѢМОУ ПРѢХОДЕЩІМЪ. ЕГОЖЕ МѣТВАМН ДА СПѣВНТ НЫ Гѣ ЦРѢТѢЮ СВОЕМУ.

Л. 149б—151а: ВѢ ТѢЖЕ ДНѢ ОУСПЕНІЕ СГГО Н ПРАВЕДНАГО МНХАНѢА ВОИНА. ТЫН СТЫН БЖІН МНХАНѢ БѢШЕ В ЛѢТА БѢГОЧѢВНАГО ЦРА МНХАНѢА ѡ ГРА ПОТОУКЫ. РОДОМЪ СІН БЪЛГАРЬ. . . Край: ВЪНЕСОШЕ СГГО ВЪ БГОСПНЫН ЦРѢГГРАДѢ ТРѢНОВѢ Н ПОЛОЖНШЕ ЕГО ВЪ ВЕЛНЦѢН ПАТРНАРХІН ЦРКВЕ СГГО ВЪЗНЕСЕНѢА ВЪ РАЦѢ НОВѢ. ЕГОЖЕ МѣТВАМН Гѣ БѢ НАШѢ ДА СПѣВНТ НЫ Н ЦРѢТѢЮ СВОЕМУ. АМННѢ.

Л. 167а—167б: стишен пролог за Іѡан, епископ Поливотски.

За месеците януари и февруари няма славянски светци.

¹⁹ Вл. Мошин (с. 281) уточнява водните знаци и на това основание поставя написването на ръкописа в рамките на 1375—1385 г. Дж. Радойчич и Н. Радойчич (с. 335) дават указание за поместените жития на Иван Рилски и Михаил Воин.

III. Панегирични произведения и сборници

1. *Диоптра с допълнения*. Сигнатура 65. Обем 389 л. Писан в началото на XVII в. с полуустав, 24 реда на страница, двуров ресавски непосредователен правопис. Първата част на ръкописа — Диоптратата на Филип Монотроп — обхваща л. 1—217. От л. 218 до края са поместени слова: л. 218а—239б: Епифанѣ кермонѣ въбителн Калнстратовы, ѡ житїи н ѡ възпитанїи н лѣтнаго танкостнаго показанїа прѣчтєне . . . дѣвы Марїе.

Л. 239б—256а: Мѣца септемврїи н. Грггорїа архїепопа Росннскааго. Слово на възсѣчьстное рождѣсть (!) прѣстыне вѣчѣе наше бѣе н прїнодѣвы Марїе. Да прѣначинаеть настоящеемоу трѣзъствоу дѣвѣ бгѡвъ. съзываетъ тварь възсоу къ вѣлю н да нграеть оударае въ гоулан. Се бо кѣвоть пронсходїтъ оупокоенїа бжїа . . . Край: по малѣхъ во врѣмѣнѣ ѡнѣ црїе, дары прїнесоуть црю нашему. іако тѣ чаанїе езыхѣ. н на нь езыци оуповають. іако томоу подобаеть всака слаба чѣсть н поклананїе съ безъначалныи его ѡцѣмъ. н прѣстынмъ блгымъ н жнвотворещимъ его дхѡмъ . . . аминь.

На л. 250а—253б: Мѣца августа єї. похвала на прѣставленїе прѣстыне вѣчѣе наше . . . н прїнодѣвы Марїе, сътворено Канментомъ епкпымъ; л. 253а—265а: Слово за Успение Богородично от Андрей Критски с начало: Съзываетъ пакы на слово . . .; на л. 265а—275б: Слово за същия празник пак от Андрей Критски с начало: Таннство настоящее трѣзъство внноу нмоуци . . .; на л. 275б—282а: Повѣтъ Афродїтіана Персѣннна ѡ Фналлпа прѣзвентера съпнсѣвшїа се снїгїела бывша велнкаго Іѡанна Злаустаго. о рождѣствѣ хвѣ. съ звѣздою н о поклоненїи вѣлхѡвъ нже ѡ Персндн. Начало: Ѡ Персндн оувѣдѣ се хс нзначела . . .; л. 282а—285б: Слово на Йоан Златоуст къ ѡстающїмъ ѡ вжтѣвныне слоужбы н ѡ сшєнїѣн трапєзѣ н ѡ соудѣ. Начало: Іакоже сѣющїмъ нїкааже полза . . .; л. 285б—320б: Слово на Йоан Златоуст о покаянїи. Прнсно оубо помннатн бѣ добро вѣло добрѡ . . .; л. 320а—334а: Анастасий Синайски, слово о стѣмъ събранїи н о еже не памєтозловєствоватн. Прнсно оубо стго дхѣ блгтѣ всакыи вжтѣвнымъ пнсанїємъ . . .; л. 334а—369а: Житие и повєст за чудєсата на Никола Мирликийски с начало: Моудра нѣка вєшь жнвотопнсьць роука . . .; л. 369а—375а: Похвално слово за пророк Ілиа от Йоан Златоуст с начало: Прѣвѣе оубо іудєнскыи съвѡр . . .

Л. 375а—388б: Грггорїа архїепопа Рѡсїнскаго похвалное стїмоу пррѣкоу н бгѡвнїоу Нлїи. Пррїцн оубо всн възпальщенїе єдннорѡмнаго посланн вышє.

жестоко сръдомоу проповѣдати Іслю. Нлѣа же, н кѣ Іслю посланъ бы за
еже проповѣдати іако оуже при двѣрѣ вѣчныхъ прѣхъ... Безъ край: Взыдн
ты съ пльтѣю. да азъ сзындоу възети пльть беспльтныи. взыдн ты на
колѣсницѣи огньнѣи кѣ мнѣ. да азъ к тебѣ сзындоу. іакоже на роуно дѣжъ.
ты іако въ троусѣ на нѣбо, азъ же іако въ тишинѣ на земаю. ты горѣ
іако да сзындеши//.

Както се вижда от прегледа на съдържанието на втората част на този ръкопис, поместени са слова от панегирик за цяла година, подобрани от съставителя не в календарен ред, а по негов личен избор²⁰. Между тях се намира и едно слово на Климент Охридски. В случая за нас са особено важни двата преписа от творбите на Григорий Цамблак. За тези преписи още през 1915 г. съобщи И. А. Шляпкин²¹, но неговите данни не бяха точни и ръкописът не беше идентифициран. (А. И. Шляпкин смята, че ръкописът е от XV в.) Както е известно, и двете слова на Григорий Цамблак спадат към руския период на неговата проповедническа дейност и се срещат в руски по произход ръкописи. Текстът на двата сръбски преписа има голямо значение за изучаване на ръкописната традиция в разпространението на двете творби.

2. *Триоден панегирик*. Сигнатура 75. Обем 281 л. Писан е в края на XIV — началото на XV в. Полуустав, с едноеров сръбски правопис. Принадлежал е на манастира Пива, за което има бележка в края на книгата. Съдържанието му отразява новата българска редакция на триодните панегирици, извършена през втората половина на XIV в. В него са поместени произведения за дните на Четиридесетница от 2-ратанеделя на поста до Цветница. Първото произведение за този празник е на л. 1а — 16а: Слово на Йоан Златоуст за 50-ия псалм с начало: *Встанкы вчерашне трапезы ѿдатн вам хошюу*... Последното запазено в сборника слово е седмо по ред за празника на Цветница на л. 269б — 281а: Слово на Кирил Александрийски с начало: *Цркое вѣрнн днь прншѣствѣе празноующе, вголъпно цра срецѣмъ*... Край: *послѣдовавшѣ съцртвуютъ кѣмъ н вѣчный блгъ наслажѣше се, славою н велчѣе възъслютъ*... амни. Сравнен с един от найранните български преписи на тези състави — Триоден панегирик № 34 от сборката на Гилфердинг, който сега се пази в ГПБ, Ленинград²², нашият ръкопис показва пълно покритие със състава и литературната редакция на произведенията, включени в Гилфердинговия сборник № 34 от слово № 41 до края. Единствената разлика между двата ръкописа е, че някъде редът на словата е нарушен. Заслужава внимание един интересен факт. На л. 270а от ръкопис № 34 се чете по-късна приписка, която в описанието на сборника се сочи като дело на създателя на книгата: *Сін Златоустъ по Марко исписа*

²⁰ Между тях има и няколко слова, влизащи в състава на новата редакция на Триодния панегирик — словата от Йоан Златоуст и от Анастасий Синайски.

²¹ И. А. Шляпкин. Рукописи Черногорской митрополии в Цетинье. — Библиографическая летопись, вып. II. Петроград, 1915, отд. II, с. 17. И. А. Шляпкин дава сведения за ръкописа под № 49 и го датира XV в., „на лошеной бумаге“. Няма съмнение обаче, че в съобщението му става дума за същия ръкопис, който сега е регистриран под № 65.

²² Отчет Императорской публичной библиотеки за 1863 год. СПб., 1869, 51—62. Гилфердинг № 34 съдържа целия цикъл на словата от Неделята на митаря и фарисея до Цветница.

При непосредствена работа с ръкописа се вижда, че приписката е прочетена невярно и че нейният текст е: *Сѣн Златоустъ по Марко нс Пива*. И така Гилфердинговият панегирик се е пазил в Пива. Възможно е именно от него или от негов прегис да е възникнал и нашият ръкопис. И още нещо. Друга приписка в Гилфердинг № 34 споменава, че книгата е донесена нъз стго Іѡна. Б. Христова с основание смята, че става дума за манастира на св. Иван Рилски²³. Връзките на Рилския манастир с манастира Пива не са изследвани. Съвсем хипотетично може да се предположи, че някои от българските ръкописи, сега пазени в Цетинския манастир и произхождащи от Пива, са попаднали в Пива чрез посредничеството на Рилския манастир.

Сведенията за някои ръкописи и литературни произведения, свързани с книжнината на Втората българска държава, които извличаме от сбирката на Цетинския манастир, са предварителни. Тяхната цел е да привлекат вниманието на археографите, лингвистите и литературните историци към тази ценна и слабо позната сбирка от славянски ръкописи, в която може да се открият още редица податки за ръкописното богатство на средновековната българска култура.

В приложение обнародвам Службата за Филотея Темнишка по Миней за месец май № 33. Текстът на службата се предава с неразвързани титли и без надредни знаци, тъй като не разполагам със снимки от ръкописа, а при преписването на текста може да се допуснат грешки или неточности. При изданието се спазва оригиналната пунктуация на ръкописа. Богородичните тропари се маркират с началото и края им, химничните части, посветени на мъченик Евтихий, се пропускат.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Служба на Филотея Темнишка от ръкопис № 33

Мѣца тго кн стго мнка Евтихѣа н прѣпныа Фѣлофѣж.

Вѣ на гн възва по с с. н поѣ. стры гла а . . .

Нны стры прѣпнѣн. гла н. по. О прѣславное.

О прѣславное чю. ты Фѣлофѣе чѣстнаа въ юности тѣлеснѣн. не раздрѣшенъ н съ//врѣшенъ съмыслъ показала еси. свѣж древле прѣльстившаго н рааа лншнѣша, бжтвнаа снааа ннзложнаа еси. снааа н благодѣтна ѡчтыа бгѡвтроковнцъ възсавшааго н мнрѣ спсша.

Благодѣтна ѡбогатнѣши са нсцѣленіемъ. ѡ Фѣлофѣе чѣстнаа, врачевати недѣжгы н дѣхы лжкавныа ѡгоннѣти славнаа. свѣтозареннемъ бжна дѣха. къ чѣстнѣн цркви твоѣн прнтекажше. касажт са раце твоѣн славнаа. радостно пѣсньми почнтаемъ. Ха ба нашего.

²³ Това мнение е изказано в нейната кандидатска дисертация „Рилският книжовен център през XV в.“ (С., 1983. Ръкопис).

Дѣствѣное оукрашеніе. постникомъ оудобреніе. и прѣбынымъ вѣнецъ.
жен'скаа похвала. и вѣрнымъ спсєніе. Филофѣе днѣ всѣхъ песньмъ цвѣты
вѣнчанмъ. и похваламъ почитѣмъ за ны молащѣа сѧ.

Сла н ннѣ б гла тѣже. по тоже. Пльть възспремъ ѡ крѣвен тн . . .
и покланѣѣщѣа тн сѧ.

Крѣто б. Слнє вндѣв та оустрашн сѧ . . . жалостнж. оубы мнѣ въз-
пѣаше. что зрнмое.//

л.99а:

На оурн сло обвчнѧа. Канѡ г. въз ѡ н тмъ (!) на н. . .

Ннѣ їрмо гла н. Водѣ прошедъ ѧко по свхѣ.

Нензреченнымъ тн бжнемъ промысломъ бѣ възсєдрѣжнтелю. прѣбнѧа
твоѧ бгочѣстнѡ мѧтвамъ бѧгопрнатнамъ. подажъ мн разѣмомъ съпочнтатн
твоѣ памѧ.

Цркѣвъ прѣвчнствован'нж себѣ гѣн нз маада оустроѧа єсн. свѣтозар'но
въсѣкѣ боу съчетавшн сѧ. ты филофее прѣбынымъ оукрашеніемъ.

Красна ѡ атровы чѣстнаа, ѧкоже нзбранна бѣн. достоѧпно прнчѣте
сѧ кѣ лнкомъ нзбраннымъ. ты филофее. прѣбынымъ оукрашеніе.

л.99б:

Б. Скоро съгрѣшѧщнмъ прнмнреніе. грѣшннкѡ чтаѧ//готово порѣче-
ніе. и ненадѣѣщнмъ сѧ єднна надеѣжа. пѣвца твоѣ чтаѧ събѧюдѧ
въсєгда.

Пѣ г. . . . ннѣ їрмо нѣномѣ крѣгоу врѣхотвор'че гн.

Прѣвмѣдрнымъ срѣемъ, пльтьскыѧ стрѣтн оубѧднвшн. ѧвн сѧ въз-
дрѣжаніемъ, въз тѣнны мѣсто нѣтѣннаѧ почѣла єсн. слаѣж н хѣво црѣво
нзѡѧѧа єсн.

Да славы бжтєныѧ спѡбншн сѧ. възсѣ мнрѣ краснаѧ прѣзрѣвшн.
филофее чѣстнаа. ба бо възлюбѧа єсн нѣнаѧго жен'хѧ. бєсмрѣтныѧ жнз-
нн спѡдобѧѣшаго та.//

л.100а:

Взлєтѣвшн на высѡтѣ нєснѣа славнаа. ѧкоже голѣбнца въздѣшнаа.
мнр'ска лѡвлєніѧ ѡпѧѣѧа єсн. и мнрѡдрѣж'цѣ врагоу, порѣга сѧ хѣѡѣ
снаѡж.

Б. Несказанное чю, и рѡжѣство стран'но . . . своѣ матѣ ходѧтанст-
ѡмъ тн.

Кѧтаѡасїѧ. нѣномѣ крѣгѣ врѣхотвор'че гн, и цркѣвн жнжнтелю . . .
вѣрнымъ ѡтѡрѣженіе, єдннє чѧѡлѡбѣе.

Сѣ гла д по. Скоро прѣѡарн (сеѧлен за Евтнхнй).

Дрѣ стѣн. гла по тоже.

00б:

01а:

01б:

02а:

Нже бесплѣтныи слѣгамъ оукрашитель. и всеж тварь мѣдрын дѣ-
латель. егоже слы аггаскыж трепещѣтъ говѣнно. нхже въразѣжѣе тѣнно
въспѣваемъ. поже немычно трѣстѣа пѣ. вренными оусты яко боу. тоѣ бо
Филофее самъ та прославленъ естѣ.

Богородиченъ. По боуѣ къ твоѣмъ бѣе. прѣвѣгнѣвъ смѣреннѣ кровѣ
бжтвенѣ . . . молѣжъ сътворѣ чѣаа//къ сѣоу своѣмъ. ѡ сѣ нзбавѣти мѣ сѣ.

Кѣто бѣ. Дѣе въсѣнепорѣчнаа мѣтѣ хѣ бѣ . . . прошеніе грѣхѣмъ намъ
даровати.

Пѣ а . . . Ннѣ їрѣмѣ. вслышѣ гѣ сѣмотрѣнѣа.

Законъ бжѣнъ възлюбѣвшѣ. въсѣ вражѣа сътѣ сѣкрѣшнѣа есѣ. повѣажѣи
сѣ аѣ нѣ нѣщѣ. ѡлѣскы законъ бѣ нашего.

Оукрашѣи сѣ дѣлесы, просѣтѣ сѣ чѣаа дѣхѣмъ бжѣнѣмъ. прѣатѣ-
нѣе показѣ сѣ чѣстнѣа трѣж прѣвѣчѣствованно.//

Слѣвы бжѣа въжѣлѣвшѣ, слѣвы мнѣзскыѣ стѣрѣтѣ попраа есѣ. нѣномъ
сѣленію спѣи сѣ отроковѣе достѣславленѣа.

Бѣ. ѡцѣщеніе прѣгрѣшеніемъ, еже вѣчноѣ рѣжѣи нзбавленіе. нспросѣ
мѣ оу въсѣшѣдрѣтелѣ н гѣ. дѣе егоже рѣднѣа есѣ.

Пѣ е . . . Ннѣ їрѣмѣ. Въскѣа мѣ ѡрѣнѣ ѡ аѣца твоѣго.

Разжѣгѣи сѣ бжѣнѣмъ рѣченіемъ прѣхѣвалѣнаа Филофее. слѣдѣкаа н
краснѣа мнѣра, нн въчѣтоже въмѣнѣнаа есѣ бѣопрѣатнѣа. сѣвѣтажѣ сѣвѣжѣ
дѣшѣнѣа въжѣглѣ есѣ. бѣтворѣнѣа маслѣмъ напѣжѣи.

Сѣенѣно възлѣжѣ сѣ въсѣ гѣн чѣстнѣа ѡ юѣстѣ. чѣстомъ сѣрѣемъ н
оумѣмъ конѣчнѣнѣмъ бѣомѣдраа. сѣ постѣнѣчѣскыи аѣкы сѣвѣанѣстѣжѣи
достѣнно. въ пѣщѣ рѣнѣстѣи въсѣаи сѣ.

Та жѣнѣ краснѣи въсѣа обѣрѣчѣнѣа іѣ, чѣжѣа н непѣрѣчѣжѣа. н тоѣо въ-
слѣдѣ ншлѣ есѣ рѣзѣма тѣврѣдѣстнѣа. Оукрашѣи сѣ добѣродѣтелѣи
Филофее н чюдѣсы бѣгодѣтнѣа обѣгатѣи сѣ.

Бѣ. Масрѣна мѣ бжѣа. нже мнѣосѣрѣдно слѣво порѣжѣи . . . боу хѣтанѣжѣ
прѣмѣатѣжѣ.

Пѣ с . . . //Ннѣ їрѣмѣ. ѡцѣстѣи мѣ спѣе мнѣога бо вѣзакѣнѣа. Възлѣтѣ
якоже грѣанѣа въ чѣшѣжѣ, дѣтелѣи добѣродѣтѣи. н дѣтѣа вѣрѣздаи стѣртѣи
ѣмѣртѣвѣвшѣи. въпѣжѣ лѣбовѣнѣжѣ, жѣннѣше хѣ гѣдѣ почѣвѣаеишѣ, жѣланнѣемъ тѣи
дѣазѣвѣжѣ сѣ.

МѢДРОСТН ПАЧЕ ОУМНЫА, ДОБРОТЫ ѿНѢДЪ ВЪЗЛЮБИШН. МѢДРОТЕЛѢ
ЗЛОБѢ ДРЪЖАВНО ННЗЛОЖНАА ЕСН. ТОГО АЗЫ РАСТРЪЗБАШН БЖНА БЛАГОДѢТНА.

БЛАЖЕНЫМЪ ВЪ ИСТИНѢ СЪМЫСЛОМЪ ОГРАЖЬШН СА. ДВО ѿТРОКОВИЦЕ
БОУ ѸГОДНАА ЕСН. БЛАЖЕНЫ ЖИТНЮ ПОСТАВЬШН КОНЕЦЪ. БЛАЖЕННЫН ПОЧЬСТН
ОУЛЪЧИНАА ЕСН.

Б. НАДЕЖЕ ГРѢШНЫМЪ, НАДЕЖАМН ИЗВѢСТНА . . . ПОМОЩНИЦА МН БЖДН
ННѢ ДРЪЖАВНАА.

КѠ ГЛА Д ПО. ЯВН СА ДНѢ ВЪ.

ВЪ ПРИСТАНИЩЕ ДОСТИГЛА ЕСН ВЕСМР'ТНААГО ЦР'ТВА СЛАВНАА. ТЫ ФІЛОФЕЕ
ОУКРАШЬШН СА ВЪ ИСТИНѢ. ПРѢСТОИШН ЖЕННХА ТВОЕГО ДОБРОТѢ НЕИЗРЕЧЕН'НЫН.

НКОС. ПРѢКРАСНЫА ХВЫ ВЪЖЕЛѢВ'ШН ДОБРОТЫ, ДВО ФІЛОФЕЕ. ОСТАВНАА
ЕСН БОГАТЪСТВО. Н ОУНЕВѢСТН СА ХОУ. НЕОУГАСИМЪА СВѢЩА СВОЖ СЪБЛЮДАЩН
ПРНО. СВѢТЛО ВЪНИШАА ЕСН СЪ ПАТНА ДѢБ ЛНКСЪСТВЕЩН. ОУКРАШЕНА ЯКО ДВА
ПРПЕНА, БЖТЕНЫ//МЪ СВѢТОМЪ БЛНСТАЩН СА. ВЕСЕЛАЩН СА ВЪ РАДОСТН СЪ
БЕЗПЛЪТНЫМН. ВЪСПРИЕМШН ЯСНО ПОЧЬСТН БОЛѢЗНЕМЪ. Н ННѢ НА НЕСЕХЪ
ПНШЖ НЕИЗДАЕМЪ. ЖЕННХА ТВОЕГО ДОБРОТѢ НЕИЗРЕЧЕННЪА.

ПѢ З . . . ННЪ ІРМО. НЖЕ ѿ ЮДЕЖ ДОШЕДШЕЕ.

НЕДООУМѢН'НЫА ДОБРОТЫ, БЖНѢ КРАСОТЫ ЖЕЛАЩН ЧЬСТНАА. Н НАСЛА-
ЖАЩН СА, ЯКО ѸИЗВЕНА ЕГО ЛЮБОВІА, ѿЦЪ.

ОУКРАСИТЕ СА ВЪ ИСТИНѢ ЛАНИТЕ ТВОИ БЖТЕНѢН. ПРИБЛИЖАЩН СА КЪ
БОУ МЛТАМН Н ОУМОЛЕНІЕМЪ ВЪПНЖ. ѿЦЪ.

ВЪЗДРЪЖАНІА СЛАВЕЖ ТЪЗОНМЕННТНѢ. ЗВАНІЕМЪ ПОЛЪЧИВШН СЪ ХОМЪ ЖЕ-
ННХОМ СН ВЪСТАЛА ЕСН. ОУМРЪЩВЕНІЕМЪ СТР'ТН ЦР'ТВОВАВШН ПОЖ.ѿЦЪ НАШН.//

Б. МТН МАСЛО БЛАГОСРЪДІА . . . ВЪПНАЩА. ѿЦЪ НАШН БЕ БЛВЕНЪ ЕСН.

ПѢ Н . . . ННЪ ІРМО. СЕДМЪ СЕДМНЦЕЖ ПЕ.

НОВОУАВЛЕНО ЯКО САНЦЕ ЛОУЧАМН УБЛНСТАЛА ЕСН. ДОБРОДѢТВАІН Н ДО-
БРЫМН ДѢЛЫ ЯВЬШН СА. Н ВЪСА РАЗДРЪШНАА ЕСН. БѢСОВСКОМЪ ТЪМЫ.
НЕДЖГЫ Н СТР'ТН ѿГОНАЩН МРАКЪ, ГВН ПОЖШН ДѢТН. БЛВНТЕ СЩЕН'НН.

ВЕЛНКОНОСНО ПРѢНШАА ЕСН, ЖИТНѢ СН ѸПРАВЛЪШН. ДЕСНЫМН ГНН ѿП-
РАВДАІН, Н СЛЪЗАМН ПОТОПЪШН. ЯКОЖЕ ДРЪГАА ФАРАѦНА СНАЖ МЛТВАМН
ТЪКМО ПРНЗЫ//ВАНІЕМЪ. ГВН ПРНЗЫВАЩН. ДѢТН БЛВНТЕ.

БЛВЕНО БЫ О ГН ТЕЧЕНІЕ ТВОЕ. ВЪ ПОСТННЧЬСКОМЪ БОЛѢЗНЕХЪ Н ВЪ ПОДВН-
СѢХЪ. ПРПЕНО ЯВЬШН СА. КРАСОТАМН ДОБРОДѢТВАНАМН ОБВЧЕНІЕМЪ БГОПРН-

БРЕТЕН'НАГО ЖІТІА. ВЪ ПРПЕНЫИ^х ДВОРЕХЪ ЗОВЕШИ. ДѢТИ БЛВНТЕ, СЩЕННИ
ПОНТЕ, ЛЮДІЕ ПРВЕЗНОСНТЕ.

Б. На мол'бѣ влчце прнзываѣ тѣ. тебѣ кѣ немѣ ХОДАТАЦИ ... И
ВЪСПѢВАѢ ГѢ ПОНТЕ ДѢЛА.

КАТАВА. СЕДМЬ СЕДМНЦЕА ПЕШЬ, ХАЛ'ДЕНСКИ МЖНТЕЛЪ ... ВЪПІАШЕ
ДѢТИ БЛВНТЕ.//

ПѢ Ф ... ННЪ ІРМО. ОУДНВН СѢ ОУБО W СѢ.

Красна и свѣтоносна, и вѣсесвѣтлаа прпѣныа вѣсѣа ПАМА. СЛНЧНЫА
НСПОУЩАЩИ ЗАРА ЧЮДЕСЪ. ЖЖЕ ЛЮБОВНА СЪТВАРѢМЪ, И РАДОСТНО ПОНМЪ
ВѢРНІИ. БѢ БЛАГОДАРАЩЕ. ТОЖ ВѢНЦОДАВЦА. И БЛАГОДѢТЕМЪ МЪЗДОДАТЕЛЪ
ПРНСНО.

ПРНСТЖПНТЕ ВЪСН ВѢРНІИ, И ПОЧРПѢТЕ СТРѢЖ ПРНСНОТЕКЖЩЖ W РАКЫ
ЧЮДОТОЧНЫА. СѢ БО РАЗДАВАЕТЪ ВЪСѢМЪ НЩѢЛЕНІЕМЪ ЗРАВІЕ. И ВЪСѢКЫИ
НЕДЖГЪ РАЗДРѢШАЕТЪ БОЛЕЗНИ. И БѢСЫ ВЪ СКОРѢ WГАНѢЩИ.

ІАКО НМАЩИ МЛТВѢ БГОПРНТНЖ, ЕМЖЕ ЛЮБОВІЖ ДШЖ ОУГОДНАА ЕСИ
НСТНН'НО. ТВОРАЩИМЪ ТВОЖ РАДОСТНЖ И ВЪСЕЧЬСТНЖА ПАМА. ПРОСИ НЗБАВЛЕНІЕ
ПРІАТИ ПРѢГРѢШЕНІИ. И НАПАСТИ И БѢДЫ И СКРЪБІИ. ТВОИИ БЛАГОПРНТНЫИ
ОУТВѢШЕНІИ.

Б. Молбы твоѣ скороточнымн ДѢО МЛТВАМИ. ДА НЗБАВИМ СѢ ВЪСѢКОГО
WЗЛОБЛЕНІА И НАПАСТИ. СКРЪБИ И БѢДЫ И ПЕЧАЛИ. И ВЪСѢКОГО ВРѢДА ВРА-
ЖІА, И НСКѢСА БѢСОВ'СКА. ДА ТА ПО ДЛЪ//ГѢ ВѢРОЖ ВЕЛНЧАѢ. ВЪЗВЕЛНЧНВШЖА
РОДА НАШЕГО.

КАТАВА. ОУДНВН СѢ УБО W СЕМЪ НѢО. И ЗЕМЛИ ОУЖАСОШЖ СѢ КОНЦИ ...
ТЕМЖЕ ТА БЦЖ АГГЛЪ И ЧЛКЪ ЧННОНАЧАЛІА ВЕЛНЧАЕМЪ.